

JERZY PYRGAŁA

BADANIA SONDAŻOWE WCZESNOŚREDNIOWIECZNYCH
GRODZISK W POWIECIE PŁOŃSKIM PRZEPROWADZONE
W 1965 ROKU PRZEZ ZAKŁAD POLSKIEGO ATLASU
ARCHEOLOGICZNEGO IHKM PAN

Radzymiń. Badania sondażowe prowadzono w dniach 28—30 lipca 1965 r. Wykop o wymiarach 2×5 m założono we wnętrzu grodziska u podnóża wału, lokalizując go według osi pn.-pd. Po wykarczowaniu zarośli i zdjęciu warstwy współczesnej, pośrodku wykopu i w jego pd.-wschodnim narożu pojawiły się w dużej ilości kamienie i polepa, zalegające na głębokości 0,20—0,30 m. Jak się później okazało, były to resztki pieca, zalegające wtórne złożo. Stwierdzono bowiem, że całą środkową część wykopu do głębokości około 1,30 m zajmował późny lejowaty wkop, wyraźnie rysujący się w profilu północnym. Wkop ten przeciął warstwę szarej zbitej gliny z kamieniami, stanowiącej zsuw zachodniej części wału, oraz częściowo zniszczył górną część zlokalizowanego pod wałem pieca. Piec ten, zbudowany u podnóża zachodniej partii wału, ukazał się jako obiekt zniszczony nie tylko przez wkop, ale znacznie wcześniej. Warstwa stanowiąca pozostałość pieca waha się w granicach 0,5—1,0 m i występuje na głębokości 1,10 m od powierzchni. W układzie stratygraficznym jest ona wyraźnie przykryta warstwą osuwiskową wału. Z pieca pozostała część jego obudowy w postaci silnie przepalonych glinianej ściany u podnóża wału i mnóstwo polepy z silnie przepalonymi kamieniami, grubości 0,5 m, oraz warstwa węgla grubości 0,20—0,25 m, stanowiąca spąg warstwy piecowej. Ponadto w obu profilach wystąpiły dość liczne duże kamienie zalegające na głębokości 1,0—1,5 m, zlokalizowane głównie w warstwach usypowych i bezpośrednio obok rumowiska piecowego. Calec stanowi zielonkawy ił.

Inwentarz: Ilość zabytków ruchomych prezentuje się skromnie. Na samym spągu piecowiska, tuż nad warstwą węgla i spalenizny, znaleziono mocno skorodowany grot oszczepu i dwa fragmenty ceramiki — prawdopodobnie z XIII wieku. Pozwala więc to datować roboczo obiekt na wiek XIII.

Płońsk, m.p. Badania sondażowe prowadzono w dniach 28—31 lipca 1965 r. Założone zostały dwa wykopy sondażowe w północnej części grodziska w przypuszczalnym miejscu styku wału z wnętrzem grodziska oraz na wale. Pierwszy wkop miał wymiar 3×5 m, drugi 2×3 m.

Ogólny stan zachowania grodziska jest zły. Było ono wielokrotnie niwelowane (ostatni raz na jesieni 1964 r.), wały rozwożone, a wnętrza grodziska uprawiane i zabudowane (do niedawna).

Wykop I — pod warstwą darni leżała gruba na 1,5 m, prawie jednolita w swojej strukturze warstwa jasnobrazowej gliny (silnie sprasowana, zniwelowana warstwa kulturowa) z dużymi kamieniami. W jej środek wcinała się skośnym pasmem warstwa spalenizny z dużą zawartością popiołu z licznymi kawałkami węgla drzew-

nego i kamieni. Warstwa ta, grubości 0,20—0,30 m, rozplywała się bliżej powierzchni w warstwie jasnobrązowej gliny, która w partiach stykających się z węglami i popiołem była wyraźnie przemieszana. Warstwę drugą stanowiło górne piętro rozrzutu wału. Była ona grubości 0,30—0,60 m, wyraźnie nasuwająca się z wału ku wnętrzu grodziska, barwy ciemnej, prawie czarnej, z wielką ilością spalenizny, dużych fragmentów węgla i kamieniami. Dolne piętro osuwiska wału stanowiła gruba, około 0,80 m warstwa brązowej gliny, wymieszana z licznymi okrucami węgla oraz ze śladami spalenizny w górnym spągu. Pod tą warstwą wystąpił już żółty calcowy piasek. Obiekt należy datować na podstawie ceramiki na XI—XII wiek.

Biele. Badania sondażowe grodziska prowadzono w dniach 16—18 sierpnia 1965 r. Grodzisko ma dobrze zachowane wały i jest zlokalizowane na krawędzi drugiego tarasu nad tarasem zalewowym Wkry. Wykop sondażowy o rozmiarach 3×4 m, usytuowany na osi pn.-pd., został założony wewnątrz grodziska, na styku majdanu z południową częścią wału.

Pod warstwą darni o grubości ok. 0,20 m wystąpiła I warstwa kulturowa znacznej miąższości. W pobliżu wschodniej ściany wykopu osiągała grubość przeciętnie 0,70—0,90 m. W profilu południowym, który w dużym stopniu zahacza o warstwę zsypaną wału, ma ona podkład nieco cieńszy. Grubość jej waha się w granicach 0,30—0,75 m. Struktura tej warstwy jest jednolita. Stanowi ją zwarta masa intensywnie ciemnej ziemi. W jej spągu występują dość liczne grudy polepy, co jest szczególnie widoczne w profilu południowym.

Pod warstwą I występuje warstwa II, stanowiąca pozostałość rozsypiska wału. W profilu południowym stanowi ona pokład o miąższości 0,30—0,40 m, a w profilu wschodnim występuje tylko na odcinku długości ok. 1,75 m od stoku wału. Na strukturę warstwy zsypanej składa się intensywnie czarna, prawie smolista ziemia z węglami drzewnymi i wkładkami polepy. Pod warstwą zsuwiskową występuje widoczna tylko w profilu południowym warstwa zwęglonego drewna, o miąższości 0,25—0,30 m. W tej warstwie występują wkładki polepy. Pod warstwami kulturowymi występuje piasek calcowy, a pod nim glina.

Inwentarz: w warstwie I znaleziono żelazny grot strzały z tulejką i zadziarami oraz żelazny zamek do drzwi, a także kilka fragmentów ceramiki. Warstwę tę można datować nie wcześniej niż na XIV wiek. Natomiast w warstwie II inwentarz ruchomy przedstawiał się bardziej ubogo. Znaleziony fragment dna z częścią przydenną naczynia jest jedynym wskaźnikiem chronologicznym. Można odnieść go do XII—XIII wieku.

Radziko w o. Badania sondażowe przeprowadzono w dniach 24—26 sierpnia 1965 r. Wykop o rozmiarach 5×8 m zlokalizowano na plateau grodziska, na osi pn.—pd. od środka grodziska ku północnemu stokowi. Pod warstwą ziemi onej wystąpiła warstwa kulturowa przemieszana z podglebiem (grubości 0,1—0,15 m) zawierającym materiał nowożytny. Pod nią znajdowała się gruba warstwa (około 0,3—0,4 m) przemieszana z kamieniami. Na odcinku 3,5 m w kierunku pn. występuje warstwa przemieszana barwy żółtobrunatnej, miąższości ok. 0,45 m.

W warstwie najprawdopodobniej przemieszanej, żółtobrunatnej znaleziono ceramikę łużycką (?). W warstwie czarnej ziemi w obszernym zagłębieniu, prawie na skłonie grodziska w kierunku północnym, znaleziono liczne fragmenty ceramiki z VI—VII wieku. Grodzisko jest zlokalizowane prawdopodobnie na wzgórzu morenowym na miejscu istniejącego grodziska lub osady łużyckiej. Stąd przemieszanie części warstwy kulturowej.

*Zakład Polskiego Atlasu Archeologicznego IHKM PAN
w Warszawie*

JERZY PYRGAŁA

REPORT ON TEST EXCAVATIONS CARRIED OUT ON EARLY MEDIEVAL
EARTHWORKS IN DISTRICT OF PŁOŃSK IN 1965

Four earthworks in district of Płońsk were examined. The conducted test excavations were necessary for the completion of a catalogue of Masovian earthworks, which is being prepared by the Centre of the Polish Archaeological Atlas at the Institute of the History of Material Culture, Polish Academy of Sciences. The aim of the excavation which usually lasted for only two or three days was to verify the earthworks and to establish their chronology. Apart from the damaged earthwork at Płońsk, the other three were well preserved. Their respective dates are: Radzikowo — 6th—7th centuries, Płońsk — 11th—12th centuries, Biele — 12th—13th centuries, Radzymin — 13th—14th ? centuries.